

СІЛЬСЬКА МОЛОДЬ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ: СОЦІОКУЛЬТУРНІ РЕАЛІЇ

Тіна Момот

УДК 316.334.55–053.6+316.72

Дослідження присвячене соціокультурним реаліям, у яких живе сільська молодь Косівського району Івано-Франківської області. На основі польових матеріалів охарактеризовано молодіжні проблеми регіону: безробіття, заробітчанство, алкоголізація, девіантна поведінка. Особливу увагу приділено ставленню молоді до старшого покоління.

Ключові слова: сільська молодь, соціокультурні реалії, польові матеріали, безробіття, міграції.

This study considers the socio-cultural realities of rural youth and their living in Kosiv District (Ivano-Frankivsk Region). Based on the field data, there has been given an in-depth description of the region's youth problems: unemployment, jobbing, alcohol abuse, and deviant behavior. A special attention was paid to the elders' perception of youth and to comparison of former and current public conduct of young people.

Keywords: rural youth, socio-cultural, field data, unemployment, migrations.

В умовах кризи агроекономічного сектору в Україні, зростаючої депопуляції на селі, масової як зовнішньої, так і внутрішньої міграції селян, україні гостро постала проблема сільської молоді, яка в такій складній ситуації позбавлена гідного життєвого рівня та достатніх можливостей для самореалізації.

Метою цієї статті є виявлення соціокультурних реалій, у яких опинилася українська сільська молодь. Дослідження проведено на основі власних польових матеріалів, зібраних під час етнографічної експедиції на Івано-Франківщину, здійснену Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України у 2012 році.

Головну джерельну базу роботи становлять інтерв'ю з представниками сільської молоді та селянами старшого віку, що дає змогу простежити відмінності в баченні молодіжних проблем репрезентантами різних поколінь. Територіальні межі дослідження обмежені Косівським районом Івано-Франківської області, що дає можливість звернути увагу на регіональні особливості цієї проблеми.

За статистичними даними, найбільші труднощі в житті сільської молоді пов'язані з відсутністю роботи. Подібна ситуація спостерігається по всій території України. Так, на 2011 рік серед сільської молоді віком 15–24 років рі-

вень безробіття становив 16,1 % від кількості економічно активного населення цього віку, а серед молоді віком 25–29 років – 9,1 % [1]. Опитані нами молоді респонденти зазначили проблему безробіття як найбільшій.

Можливих варіантів для заробітку на Косівщині не так багато. Молоді люди здебільшого допомагають старшим обробляти незначні ділянки землі (виросшують картоплю і кукурудзу), працюють на городах, косять сіно, доглядають худобу. Утім, з огляду на вкрай низьку родючість ґрунтів у означеному регіоні (особливо в гірських селах), така праця виснажлива й економічно не вигідна. Додатковим заробітком є виготовлення сувенірів.

Специфіка району зумовлена статусом Косова як місця зосередження сувенірної продукції ще з радянських часів, тому багато молодих людей займається ремеслами. Дівчата вишивають, в'яжуть шкарпетки, хлопці виготовляють вироби з дерева.

У курортних місцевостях подекуди існує можливість працювати в санаторіях або ж практикувати зелений туризм [6]. Однак у Косівському районі, зважаючи на певні умови (невисокі гори, значна віддаленість від розвинених туристичних центрів), цей бізнес не надто поширений. Респонденти зазначи-

ли, що єдиною вигідною справою є торгівля — як у власному селі, так і в інших регіонах України.

Чимало опитаних людей старшого віку нарікають, що молодь не хоче працювати в сільському господарстві. Самі ж молоді люди пояснюють це власною непридатністю до такої роботи: «якось нема здоров'я такого» [8]. Причиною поганого фізичного стану називають неякісне харчування — продукти, перенасичені «хімією». Старші ж зазначають, що молодь просто розлінилася, тікає в міста в пошуках легкої роботи або живе за рахунок батьків: «Відколи став гаразд уже, що радянська влада керувала, добре було, що вже діти не хотіли слухати батьків. Уже що хотіли — то робили» [2].

Стрімко зростаюче безробіття в регіоні закономірно призводить до підвищення міграційної активності. Тож варто розглянути специфіку міграції населення означеного регіону. Внутрішня міграція сільської молоді переважно пов'язана з навчанням. Ті, хто вступає до ВНЗ у містах, здебільшого там і лишаються. Інший шлях внутрішньої міграції — поїздки у великі міста (Київ, Одеса, Чернівці, Івано-Франківськ) на роботу. Найчастіше їдуть чоловіки, щоб займатися торгівлею або працювати на будівництві.

Що ж до зовнішньої міграції, то для Косівщини характерний розподіл напрямків міграції за статевою ознакою. Дорослі жінки переважно обирають Італію, де доглядають за старшими людьми. Часто вони вимушені кидати власні родини, щоб мати змогу забезпечити дітей, проте багато з таких заробітчанок навідується додому лиш зрідка і назад уже не вертається. Сезонна жіноча міграція відбувається переважно в Польщу, де селянки беруть участь у зборі врожаю.

Чоловіки здебільшого працюють на будівництві в Росії (у Москві). Вік заробітчан коливається від 17 (ті, хто не вступив до університету) до 40–50 років. Міграції чоловіків носять сезонний характер і рідко закінчуються остаточним переїздом, хоча вони є більш масовими. В окремих селах дівчата скаржаться, що

«приходиш на дискотеку, хлопців нема, дівчата самі танцюють» [8].

Спостереження за формами дозвілля сільської молоді Косівщини показує, що вільний час молоді люди здебільшого проводять перед телевізором або ж за комп'ютером. Це викликає однозначний осуд старшого покоління. Щоправда, хлопці повсюдно грають у футбол.

Хлопці з дівчатами спілкуються переважно в клубах на дискотеках, які проводяться у вихідні дні, або у свята. У деяких селах на час посту дискотеки відмінюють [6]. Це є яскравим прикладом того, що молодь регіону продовжує дотримуватися християнських традицій. Якщо ж взяти до уваги те, що абсолютна більшість молодих людей у неділю відвідує церкву, то уникання розваг у піст є закономірним.

Старші люди зазвичай не схвалюють мораль сучасної молоді. Осуд викликає зовнішній вигляд дівчат: «Ну тепер не так це що показують тіло: плечі голі, ідуть до церкви, жінка вона, а вона іде розвита» [9]. Не менше засуджують і поведінку молоді (знову ідеться про дівчат): «Так стало, що молодь ночами ходє. Дівчині не було увечір кудя піти, родичі були би не пустили. (...) На вечір, сонце заходе, дома має бути дівчина» [7].

При цьому занепокоєння викликає тільки сільська молодь, на міську воно не поширюється: «Місто я не кажу. Місто то є собі місто, а село то є село» [9].

Окрему увагу слід звернути на проблему надмірного вживання алкоголю молодими людьми. Усі опитані підтвердили загрозливі масштаби проблеми, зазначивши, що розпочалася вона з початку 1990-х. Причини називають різні — від невдалої політики до зумисних дій інших держав або ж недогляду батьків молодих людей: «Та якби не було горівок де купити, то би так не пили. Горівка дорога, але водно находит та іде та п'є» [4]; «А п'янка то всьо з тої причини, що москаль тортурував від Петра I українську націю і всякі тортури приймав. А тепер прийшло сі вже послідній час перевів сі на зеленого змія, алкоголь» [5]; «Потомушо розвели волю. Колись сказав батько тай мама, так має бути,

то так має бути, а тепер. Що ти йому скажеш? Ти йому скажеш, що це, а він утік із хати — вже нема його дома» [2]. При цьому всі респонденти старшого віку згадують, що за їхньої молодості вживали значно менше алкогольних напоїв, наприклад, на все кількаденне весілля ішло кілька літрів горілки і одна—дві бочки пива. Цікавими є спостереження молодих людей, яким довелося побувати в інших регіонах України. Так, порівнюючи своє село з Одещиною, респондент зазначає, що, на відміну від Півдня України, де наркоманія дуже поширена, у них вона взагалі відсутня [6].

В умовах такої кардинальної розбіжності в оцінці поведінки молоді з боку старшого покоління ми намагалися з'ясувати, чи збереглося у сучасній Косівщині шанобливе ставлення до старших. Відповіді респондентів суттєво різнилися. Деякі стверджували, що молодь «як колись шанувала старших, так і тепер шанує» [7], інші — що «тепер більше поважають, бо ж старшим дали пенсію» [3]. Натомість частина опитаних відмічає погіршення ставлення молоді до старших. Причиною цього називають різницю у матеріальних статках і самовпевненість заможнішої молоді: «Іде оде попри тебе, він уже оде чийсь побудований, він уже не знає цього бідного» [4]. Утім, окремі респонденти наголошують на тому, що батьки самі винні в тому, бо перестали належним чином виховувати дітей. Так, осуд викликає зміна звертання до батьків з «ви» на «ти»: «Тре

було “ви” сказати, не “ти”. Так як тепер дитина мамі — “ти”, татові — “ти”. Що це ти татові товариш? Най будеш найближчі. Ми розуміємо, нам казати не треба. Але ми тягар через тебе перебули, вікохали тебе і віддай відвагу на “ви”» [9]. Крім того, негативним вважають і відсутність фізичних покарань за провину, наводячи приклад власних батьків: «Вони не били, вони учили дітей. То не правда, що вони били діти, бо дитина як не сказала “Слава Йсу” чоловікові на дорозі, то той чоловік приходив увечір до цього тата, скаже: “Як ти учиш дитину? “Слава Йсу” не каже!”» [9].

Отже, дослідження соціокультурних реалій життя молоді Косівщини дозволяє виділити такі головні проблеми. Найбільша — це безробіття. Молоді люди обирають кілька варіантів заробітку: допомога батькам у неприбуткових сільськогосподарських роботах, тимчасові підробітки фізичною працею, виготовлення сувенірів, дрібна торгівля. Для багатьох виходом із ситуації стають тимчасові трудові міграції, як зовнішні, так і внутрішні.

Дозвілля сільської молоді обмежується дискотеками в клубах, грою в футбол або ж переглядом телепередач чи заняттями за комп'ютером. Депресивна економічна ситуація призводить до надмірного споживання алкоголю, що є серйозною загрозою для сім'ї і суспільства. Рівень шанобливого ставлення до старших людей залежить від виховання молоді людини в родині.

1. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2011 році. За даними державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/gr/eans/eans_u/rbrn_rik11_u.htm.

2. Записала Т. Момот 19.06.2012 р. в с. Річка Косівського р-ну Івано-Франківської обл. від Юрія Івановича Кіщука, 1932 р. н.

3. Записала Т. Момот 23.06.2012 р. в с. Лючки Косівського р-ну Івано-Франківської обл. від Рузі Дмитрівни Кочержук-Повшенюк, 1924 р. н.

4. Записала Т. Момот 24.06.2012 р. в с. Гуцулівка Косівського р-ну Івано-Франківської обл. від Анни Іванівни Мельничук, 1930 р. н.

5. Записала Т. Момот 18.06.2012 р. в с. Старий Косів Косівського р-ну Івано-Франківської обл. від Івана Васильовича Оудяка, 1929 р. н.

6. Записала Т. Момот 20.06.2012 р. в с. Шешори Косівського р-ну Івано-Франківської обл. від Петра Васильовича Олексюка, 1973 р. н.

7. Записала Т. Момот 20.06.2012 р. в с. Пістинь Косівського р-ну Івано-Франківської обл. від Параски Петрівни Пліхтяк, 1920 р. н.

8. Записала Т. Момот 19.06.2012 р. в с. Бабин Косівського р-ну Івано-Франківської обл. від Дар'ї Петрівни Сталашук (Сумарук), 1990 р. н.

9. Записала Т. Момот 20.06.2012 р. в с. Пістинь Косівського р-ну Івано-Франківської обл. від Параски Федорівни Хрущ, 1926 р. н.